

GLOSSAE LINDENBROGIANAE.

Achtundzwanzig pergamentblätter in kleinquart enthalten ein vocabularium mit deutschen glossen, anderthalb leere blätter stehen zu anfang und sind nicht mitgezählt, auch bl. 28 ist nur zu sehr kleinem theile auf der ersten seite beschrieben. die handschrift gehört dem 11n jahrhundert an. sie ist bezeichnet A. G. Cramer, ICti. Coloniae 1821 und aus Cramers bibliothek in die hiesige universitätsbibliothek gekommen. die deutschen glossen sind aber früher unter dem namen Lindenbrogianae von Eckhart in seiner Francia orientalis 2 s. 991—1002 herausgegeben worden: es kann keinem zweifel unterliegen dass es diese handschrift war die dem abdrucke zu grunde liegt; sie muss also früher in dem besitz Lindenbruchs gewesen sein. da die lindenbruchischen handschriften sich theils in Hamburg theils in Kopenhagen finden, so scheint es leicht möglich dass Cramer sie hier zu lunde erwarb; doch lässt die bezeichnung Coloniae wohl nicht zweifeln dass der codex dort in Köln von ihm gekauft worden ist; die meisten seiner handschriften hat er auf seinen reisen erworben.

Die glossen sind von Eckhart verhältnismässig richtig abgedruckt worden; doch fehlt es nicht an kleinen unrichtigkeiten und auch auslassungen finden sich. Graff hat eine abschrift Jacob Grimms benutzt (1, xxxix), doch diese glossen nicht vollständig verzeichnet, und wohl die verwandtschaft, nicht die identität der lindenbruchischen glossen erkannt. ein neuer genauer abdruck scheint daher bei diesem denkmale altdeutscher sprache nicht weniger gerechtfertigt als bei den übrigen die sich eines solchen heutzutage zu erfreuen haben. ich denke dass meine abschrift die nöthige richtigkeit haben wird und bemerke nur dass ich die deutschen worte genau wie in der hs., namentlich mit beibehaltung des u, v, w, ö, geschrieben, bei den lateinischen dagegen u und v wie es jetzt üblich ist gesetzt habe. der mehrzahl der worte ist keine deutsche bezeich-

nung hinzugefügt; diese habe ich weggelassen, und zwar alle, während Eckhart diejenigen beibehält die ihm von einem gewissen interesse zu sein schienen. man mag diese bei ihm nachsehen. hier würden sie die übersicht nur erschwert und raum gekostet haben. hervorheben will ich jedoch zwei die mir undeutlich sind, deren scheinbares interesse jedoch wohl auf verderbnis beruhen wird. Limsa. bestiarum dea und Neuerita. dea timoris et reverentiae. dafs ein vollständiger abdruck des ganzen wortverzeichnisses wünschenswerth sei glaube ich nicht. es ist dasselbe wohl aus verschiedenen quellen zusammengeschrieben. zu anfang eines jeden buchstaben stehen erklärungen hebräischer und griechischer wörter, auch später lassen sich bestimmte zusammengehörende massen unterscheiden.

KIEL.

G. WAITZ.

Adam. homo vel terrenus.	attacis. <i>hebera.</i>
Abel. vapor vel luctvs. vel vanus.*	ariola. <i>höba.</i>
Abram. pater excelsus.	andela. <i>brantrayda.</i>
Abraham. pater multarum gentium u. s. w.	absinthium. <i>wermöth.</i>
arrabo. nis. <i>pfant.</i>	anethum. <i>dille.</i>
abies. <i>tanna.</i>	apium. <i>epfe.</i>
alnus. <i>erla **</i>	allium. <i>clobelovch.</i>
alveolus. <i>tröc.</i>	acies. acumen. <i>wessi.</i>
alveola. <i>múltéra.</i>	alapa. <i>orstlúc.</i>
alliphanum. <i>stöc.</i>	aulicus. <i>hovelich.</i>
atticus. <i>humbel.</i>	aspidiscus. uncinus. <i>crapho.</i>
ala. ascella. <i>öchesa.</i>	alea. <i>zabel.</i>
ansa. <i>hanthaba.</i>	axugium. aruina. <i>smero.</i>
arula. vas prunarum. id est <i>glotphanna.</i>	auricalcum. <i>órcalc.</i>
* nicht vang wie Eckhart liest, eben so wenig latus.	argillum. <i>mergil.</i>
** nach dem r steht noch ein zug so dafs fast erila gelesen werden kann, doch ist es kein si- cheres i.	aquarius. <i>áchari.</i>
	aquamanilis. <i>hantkar.*</i>
	aselle. <i>scheidun.</i>
	amphibulum. <i>mandal.</i>
	atriplex. <i>mölta.</i>
	aulea. <i>vmbehanc.</i>
	acer. <i>guudereba.</i>
	* das h übergeschrieben.

abrotanum.	<i>stabeurz.</i>	brathea.	<i>blech.</i>
anerasaxa.	<i>senchelsten.</i>	boletus.	<i>huliz.</i>
aviarium.	<i>vogelweda.</i>	catharus.	<i>mundus. reiner.</i>
adolatura.	<i>barta.</i>	cenocephalus.	<i>hunthovbae.*</i>
ascia.	<i>dehsala.</i>	camites.	<i>vel canti. felga circa rotas.</i>
allobrox.	<i>gallus. hano.</i>	callus.	<i>cutis spissata. ge- suwil.**</i>
alopicia.	<i>grint.</i>	colostrum.	<i>biest.</i>
aurifrigium.	<i>goltbordo.</i>	constellatio.	<i>gistirni.</i>
arpago.	<i>tridens vel fuscinula. cröwel.</i>	colus.	<i>roccho.</i>
aurugo.	<i>color in auro. sicut in pede accipitris. id est gelesöth.</i>	ciconia.	<i>stórc.</i>
ardea.	<i>regera.</i>	conpluvium.	<i>dathtrof.***</i>
anstra.	<i>nustil.</i>	curtile.	<i>howestat.</i>
aserum.	<i>haselwrz.</i>	conubium.	<i>gehilech.</i>
anaglifa.	<i>manliha.</i>	commomanipularis.	<i>commilito.</i>
acer.	<i>mazeldera.</i>	heregesello.	
auricularius.	<i>ratgebo.</i>	cripta.	<i>crüft.</i>
asserum.	<i>laddo.</i>	capsella.	<i>dáscha.</i>
arundo.	<i>canna. rorra.</i>	calceus.	<i>schöch.</i>
botholicula.	<i>stov'f.</i>	corrodo.	<i>dilacero. gnago.</i>
balafium.	<i>ymago. bilide.</i>	complodo.	<i>dis. ich samene- slaho.</i>
bubalus.	<i>wisant. cornibus ma- gnis bovi similis.</i>	catillo.	<i>las. ich naschon.</i>
bubo.	<i>avis nocturna. húo.</i>	cavillum	<i>vel cavillatio. spót.</i>
bruma.	<i>ripho.</i>	coacuare.	<i>acitare. gisuren.</i>
bastaban.	<i>bremo.</i>	cyrostringua.	<i>hantwinc.</i>
balbutiens.	<i>stamelender.</i>	consultatio.	<i>ratfraga.</i>
bastarna.	<i>vehiculum. sambuc.</i>	compilator.	<i>zesameneblezare.</i>
bulla.	<i>blatera.</i>	culta.	<i>species floris. clé.</i>
bacinum.	<i>béchin.</i>	cinomia.	<i>hunftfliga. communis musca.</i>
bipennis.	<i>bigil.</i>	capistrum.	<i>halftera.</i>
bultio.	<i>bolz.</i>	capitium.	<i>höbeloch.</i>
bachones.	<i>perna. a bacho.</i>		<i>* so, vielleicht a in e corri- giert.</i>
bracium.	<i>maltz.</i>		<i>** das v übergeschrieben.</i>
brasicia.	<i>wirz.</i>		<i>*** so und nicht dachtr. wird in der handschrift gelesen.</i>
brina.	<i>hundaz.</i>		
brucus.	<i>keuer.</i>		

collarium. <i>halsduch.</i>	nus panis. <i>oleo conspersus.</i>
cervical. <i>pulvillus. cussin.</i>	in medio concavus. et tortus.
consistorium. <i>dinchus.</i>	colirium. <i>oúcsalba.</i>
concionator. <i>sónere.</i>	cervicatus. <i>widerbrústhiger.</i>
corbis. <i>cophinus. corp.</i>	cartilago. <i>crustila.</i>
comédo, glutto. <i>fraz.</i>	colobista. <i>wehseleri.</i>
conflo. <i>ich zesameneblaso.</i>	collirida. <i>bergida.</i>
corimbus. <i>drúbo.</i>	capital census capitis. <i>zins.</i>
cilidrum. <i>welleblech.</i>	cardantum. <i>nasturcium. cresso.</i>
cantabrum. <i>furfur. clia.</i>	cis renum. <i>ennent rines.</i>
cippus. <i>stóc. bloch.</i>	Dentilium. <i>riester.</i>
cycladis. <i>hema.</i>	discoforus. <i>druhsazo.</i>
cicer. <i>kichera.</i>	deambulacra. <i>ubi itur sub tecto.</i>
catapultum vel venabulum. <i>spiez.</i>	<i>genge.</i>
cremum. <i>griebo.*</i>	dextralia. <i>bóugun.</i>
cerasum. <i>kirsa.**</i>	damma. <i>hintcalp.*</i>
carpentum. <i>bircha.</i>	delphin. <i>mersvin.</i>
craticula. <i>harsda.</i>	decipula. <i>valla. druch.</i>
carea. <i>gartcumel.</i>	dolabrum. <i>ascia. bárta.</i>
cerebella. <i>hirnereba.</i>	decerviculum. <i>ornamentum</i> <i>virginalis capitis ex auro.</i>
curtis. <i>selehof.</i>	<i>id est enderbant.</i>
clunis. <i>goffa.</i>	duciolus. <i>zapfo.</i>
carriola. <i>dáha.</i>	deliramenta. <i>hacosunge.</i>
coturnix. <i>watala.</i>	ductile. metallum. <i>geslagenez.</i>
cinex. <i>wantlus.</i>	depasbo. <i>cis. consumo. ich</i> <i>frezo.</i>
canicula. <i>zoha.</i>	dehisco. <i>patesco. ich ginen.</i>
eratis. <i>harstda.</i>	dedo. <i>dis. ich irgiben.</i>
colobium. <i>gotowebbi.</i>	dolo. <i>las. ich zimbron.</i>
colatorium. <i>siha.</i>	depravor. <i>ris. ich ferbosen.</i>
cramacula. <i>hahala.</i>	dictammum. <i>wizwrz.</i>
cartilago. <i>brustlefel.***</i>	devocatio. <i>sceltunga.</i>
contribules. <i>cunelinge.</i>	Ecclesiastes. <i>concionator.</i>
colocintias. <i>wildecurbez.</i>	<i>sprechere.</i>
crustulum. <i>brécita, et est ge-</i>	ethis. <i>mós.</i>
<i>* das i aus correctur.</i>	electrum. metallum. <i>gesmelze.</i>
<i>** hirsas corrigitert hirsa.</i>	
<i>*** es scheint fast brüftleffel gelesen zu werden.</i>	<i>* hinccalp corrigitert hintcalp.</i>

emunctorium.	forceps quo ad-	falx vel fascinula.* <i>sichela</i> .
	ustum luminare purgatur.	falx fenaria. <i>seginsa</i> .
<i>zvanga</i> .		feniseca. fenum secans. <i>mæ^-</i>
eruca.	<i>grasewrm</i> .	<i>dere</i> .**
erugo.	<i>rubigo</i> . <i>rost</i> .	falcastrum. <i>gétisen</i> .
edera.	<i>ebohov</i> .	fumarium. <i>röchus</i> .
exsox.	<i>piscis</i> . <i>lahs</i> .	fornix. <i>swibogo</i> .
essedum.	species vehiculi.	falvus. <i>fáluer</i> .
	<i>samböch</i> .	fulvum. <i>rothez elvez</i> .
episumen.	<i>zömöse</i> .	funda. <i>slinga</i> .
exentero.	<i>eviscero</i> . <i>surphen</i> .	fundibularius. <i>slingare</i> .
exploro.	<i>ich spéhon</i> .	ficeula. avis. <i>snempha</i> .***
etundo.	<i>excuto</i> . <i>verbero</i> . id	fringellus. <i>uincho</i> .
	<i>est pluwon</i> .	fucus. api similis. <i>treno</i> .
elex.	<i>piscis</i> . <i>salmo</i> .	fagus. <i>böcha</i> .
esculus.	<i>eschelboum</i> .	fraxinus. <i>asc</i> .
emissarius.	<i>reino</i> .	fusarius. <i>spinnelbovm</i> .
elloborum.	<i>hemera</i> .	farnaceus. cippus. id est <i>stoc</i> .
erpicarius.	<i>egedere</i> .	feniculum. <i>vénichil</i> .
erpica.	<i>egida</i> .	fragum. <i>erbere</i> . fungus.
echo.	<i>galm</i> .	fertus. panis. id est <i>flndo</i> .
encenia.	<i>kirwata</i> .	ferculum. cibus vel domus
emula.	<i>gella</i> .	<i>escae</i> . <i>móushus</i> .
epistelia.	<i>supermissa</i> . <i>bolster</i> .	fascinum vel fascinatio. <i>zouber</i> .
Fusus.	<i>spinnela</i> .	fimbria. <i>fason</i> .
Fauni.	silvestres homines. id	flabrum vel flabellum. <i>winda</i> .†
	<i>est waltscrechel</i> .	feretrum. <i>bara</i> .
frondator.	<i>lopffros</i> .	fimus. letamen. <i>déisc</i> .
fili.	<i>liscu</i> .	fonale. stuppa lucernarum. id
fiola.	<i>glasecopf</i> .	<i>est ddht</i> .
furcilla.	<i>gabela</i> .	frixorium. <i>rostphanna</i> .
fascia.	circumligatura. vel	falanga. <i>stanga</i> .
	limbus. id est <i>lisda</i> .	* <i>lies</i> falcinula.
fascialis.	<i>windinc</i> .	** mädere corrigiert mæ'dere
femorale.	<i>feminalia</i> . <i>bröch</i> .	(oder mèdere?).
femen.	<i>coxa</i> . <i>diech</i> .	*** die handschrift hat snē-
fascis	vel fasciculus. <i>gebun-</i>	pha, deutlich den strich des m
	<i>delin</i> .	(oder n) bezeichnet.
fuscina	vel fuscinula. <i>cröwel</i> .	† vor <i>winda</i> sind die buch-
		staben er ausgetilgt.

flacceo. arefio. marceo. id est <i>ich sv̄non.</i>	Herodion. avis. <i>wiltfalco.</i>
fascino. <i>ich zovberon.</i>	hidropicus. <i>wazersöch.</i>
frico. cas. cui. <i>ich ribon.</i>	hannave. <i>hanif.</i>
fiscina. <i>kasechar.</i>	humeroli. <i>kipfa.</i>
fossorium. rastrum. <i>hōwa.</i>	habene. <i>zuhil.</i>
farcimen. <i>wrst.</i>	humerus. <i>sculterra.</i>
fridarium. <i>sulza.</i>	hulcitum. <i>satelhals.</i>
fussar. <i>grutze.</i>	birundo. <i>svalewa.</i>
filcolus. <i>fillol.</i> *	hibix. <i>stēngesz.</i>
filiaſter. <i>stiefsun.</i>	Ichoos. sonus. id est <i>galm.</i>
forceps. <i>zanga.</i>	inguina. pudenda. <i>hegedrōsē.</i>
Grillus. <i>héimo.</i> vermis cantans.	inaures. <i>orringe.</i>
geronta. senex valde. <i>úralt.</i>	interrasilis. interlimatus. id
gazophilatum. erarium. <i>scasz-</i> <i>hus.</i>	est <i>underfileter.</i>
gith. quoddam infirmum semen. <i>veltcumih.</i>	inpetigo. <i>cōterlus.</i> <i>rōdo.</i>
gurgulio. <i>engerinc.</i>	iuniperus. <i>wechelderbovm.</i>
gummi. gutta de arboribus fluens. <i>fliet.</i>	iricius. <i>igil.</i>
gybbus. <i>hōuer.</i> inde gybbosus.	iaeulus. anguis qui animalia
gesticulatio. motus musicus. <i>wisunga.</i> **	transiacit. <i>lintwrm.</i>
graticula. <i>rost.</i>	incus. incudis. <i>aneboz.</i>
gluten. <i>lim.</i>	insector. insectaris. <i>ich athon.</i>
gronus. <i>énstiger.</i>	inductiles. <i>sübelinc.</i>
globulus. <i>cluwelin.</i>	inprecatio. <i>flöchunga.</i>
gragculus. avis. <i>rōch.</i>	indulcoro. <i>ich gesōzon.</i>
gladiolus. <i>swertella.</i>	isqamus. <i>bilisa.</i>
gannio. nis. <i>ich grino.</i>	Libra. xii uncie vel <i>waga.</i>
granarium. <i>spichare.</i>	librum. humor sub cortice.
galleola. <i>gébita.</i>	<i>saf.</i>
gener. <i>eideim.</i>	larus. avis. <i>músere.</i>
glabrio. <i>grint.</i>	loasicus. <i>gröntspeth.</i>
· diese mir unverständlichen worte werden genau so gelesen.	
.. sunga zum theil abgeschnit- ten und nicht deutlich zu lesen.	
* übergeschrieben.	

larve. lares mali. quedam mon-	leno. <i>wibgerner.</i>
stra. <i>screza.</i>	lexiva. <i>läga.</i>
lanūgo fructus maturus car-	ligo. <i>seh.</i>
duum. vel lana terrae. <i>mos.</i>	livia. <i>harlifa.</i>
lathomos. lapidum cesor. id	lardum. <i>spec.</i>
est <i>steinmeze.</i>	lactuca. <i>ladduch.</i>
laquear. <i>himelze.</i>	laurus. <i>lorboum.</i>
lima. <i>vülla.</i>	lactarida. <i>springa.</i>
later. <i>zigel.</i>	licisca. <i>bracco.</i>
lineolus. filum. id est <i>snör.</i>	líchus. <i>hécbid.</i>
lacinia. ora vestimenti. <i>sövm.</i>	lodix. <i>woppe.</i>
licium. <i>harlifa</i> vel <i>fiza.</i>	lapatus. <i>flado.</i>
liciatorium. <i>vizeborn.</i>	Migma. commixtum. vel mixtu-
lumbare vel renale. a renibus	ra. id est <i>selfsalba.</i>
dictum. modicae bracae.	marsuppium. <i>secchil.</i>
<i>dihbruc.</i>	malagma. confectio medicorum.
lena. vestis quaedam. <i>lilachen.</i>	id est <i>faschè.</i>
lacerna. vestis fimbriaca. <i>cozo.</i>	muscum. <i>mös.</i>
lamina. tenuatum metallum.	minae. murorum summitates.
<i>blech.</i>	<i>cinna.</i>
lagena. vas fictile vel lapideum.	murena. piscis. id est <i>lant-</i>
id est <i>crvc</i> vel lagella.	<i>frida.</i>
lentiscus. <i>linda.</i>	muccus quod de naribus fluit.
lacerta. <i>egidehsa.</i>	<i>roz.</i>
lippus. <i>svróger.</i>	manipulus. colligatura. <i>garba.</i>
levigo. gas. <i>ich erlithderon.</i>	menta. <i>menza.</i>
ligurrio. summatim gusto. <i>ich</i>	millefolium. <i>garwa.</i>
<i>coron.</i>	marrubium. <i>andorn.</i>
litúra. <i>dunchunga.</i>	malleus. <i>hamer.</i>
lubrum vel labrum vel labium.	malleator. <i>hamerare.</i>
<i>lefs.</i>	moneta. <i>muniza.</i> hinc mone-
lappacium. <i>cléddo.</i>	tarious.
lappa. <i>léticha.</i>	mediolus. <i>naba.</i>
lolium. <i>raddo.</i>	mansus. <i>höba.</i>
lens. lentis. <i>linsin.</i>	mulsum. <i>lútertranc.</i>
lens lendis. <i>niz.</i>	mergus vel mergulus. <i>nigra</i>
luscinia. avis. <i>nathegala.</i>	<i>avis. duchare.</i>
lepus. leporis. <i>háso.</i>	<i>so muß gelesen werden, nicht</i>
lintus. strabus. <i>silhinder.</i>	<i>hérbid, oder gar herebid.</i>

mappa vel mapula.	<i>hantfano.</i>	nuccinus.	<i>nuzbovm.</i>
merulus vel merula.	<i>ámsilla.</i>	nepulus.	<i>nespilboum.</i>
merops.	<i>gruntspeth.</i>	nectar.	<i>seim.</i>
murio.	<i>cazo</i> vel <i>muriceps.</i>	natatoria.	<i>ursprinc.</i>
mus.	<i>muris.</i> <i>mús.</i>	Ophalmo.	dolor oculorum.
mustela.	<i>mus longus.</i> <i>wisela.</i>	óvcsvero.	
migale.	quasi <i>gulosus.</i> <i>harmo.</i>	oriza.	subtilissima farina. id est <i>simila.</i>
muscipula.	<i>valla.</i>	onocrotalus.	avis delectans stagnis et paludibus. id est <i>hóroducthil.</i>
matricularius.	<i>dömphaffe.</i>	orarium.	lintheum quod ora mortuorum tegit. vel stola. id est mappula. <i>hantfano.</i>
marceo.	<i>langueo.</i> <i>sérwen.</i>	ornus.	<i>hdgin.</i>
mutio.	<i>tis.</i> <i>winson.</i>	orbita.	vestigium rotae. <i>wa-ginleisa.</i>
metor.	<i>metiris.</i> <i>ich mizo.</i> mensuro.	olea vel oliva.	<i>olebovm.</i>
mastico.	<i>cas.</i> <i>cöon.</i>	olor.	<i>cignus.</i> <i>elbez.</i>
mulgeo.	<i>milcho.</i>	obses.	<i>gisel.</i>
manile.	<i>hantfaz.</i>	omtum*	quod tegit intestina. <i>budemig.</i>
milium.	<i>hirse.</i>	operculum.	<i>coopertorium.</i> <i>lid.</i>
malteum.	<i>balz.</i>	ostrum.	<i>coccus.</i> <i>röttphellol.</i>
mancus.	<i>einhender.</i>	offoco.	<i>extinguo.</i> <i>vurgon.</i>
melones.	<i>biboz.</i>	oscito.	<i>tas.</i> <i>os aperio.</i> <i>gewon.</i>
malamium.	<i>mortcrút.</i>	obstipio.	<i>obrigeo.</i> <i>ich ferstabon.</i>
manubius.	<i>roibare.</i>	opinatissimus.	<i>namahafdeste.</i>
mortarium.	<i>mörsare.</i>	Parcherdom.	<i>praestigium.</i> <i>zo-berunga.</i>
manstrugga.	<i>lachin.</i>	peripsima.	quisquile quod defare purgatur. id est <i>spriur.</i>
Novacula.	<i>sarsahs.</i>	petasum.	latum calciamentum.
nucifraga.	<i>nuzbrecha.</i>	sritsuhe**	
nucleus.	<i>nuzkerno.</i>	pilax.	<i>muriceps.</i> <i>caza.</i>
nasturcium.	<i>cresso.</i>		* <i>lies:</i> omentum.
naulum.	precium navigii.		** <i>das e am ende ist nicht ganz deutlich.</i>
	<i>verscاز.</i>		
nauclerus vel nauta.	<i>scifnester.</i>		
nausia.	<i>unwillo</i> vel vomitus.		
nates.	<i>arsbelle.</i>		
neo.	<i>nes.</i> <i>nevi.</i> id est filo. las. <i>fademon.</i>		
no.	<i>nato.</i> id est <i>svimmo.</i>		
nola.	<i>scella.</i>		
napum.	<i>raba.</i>		

- papaver. *mago.*
 pastonacha. *móraha.*
 problema. *propositio. rátisca.*
 palatus. *gv'imo.*
 palus. *paludis. aquosa et lu-*
     tulenta terra. bröc.
 palus. *pali. stecco.*
 pala. *scúuela.*
 paliurus. *herba spinosa. id*
     est hagen vel ageleia.
 pardus. *bestia varia et multi-*
     color. id est lebarto.
 peniculon. *wadel.*
 pavo. *pfauuo.*
 panicum. *fenich.*
 pepo. *pfedema. vel erdepfel.*
 patéra. *nappf.*
 patibulum. *galgo.*
 pelicatus. *concubinatus. kebe-*
     soter.
 petigo. *uredo cutis. ivkedo.*
 peplum. *amiculum capitis vel*
     velamen. höbelachen.
 perna. *tergus súis. id est*
     bacho.
 petuita. *caligo vel flegma ocu-*
     lorum vel morbus gallina-
     rum in lingua. id est pfí-
     pfs.
 pila. *stampf.* inferior pars
     pila. superior pilum.
 petacium. *epistola. brief.*
 picus. *hehera.*
 pix. *pixidis. trucha.*
 poledrus. *solo.*
 puls. *vilis cibus. bri.*
 pupilla. *séha.*
 pobles. *knirada.*
 pustula. *bulla. ancwez.*
- puteal. *locus in foro. hárfa.*
 puba. *simulachrum. dóccha.*
 plantago. *wegerich.*
 plana. *ferrum quo planatur*
     lignum. id est scabe.
 prinus. * *pflömbovm.*
 plerum. *lignum quo uvae pre-*
     muntur. id est balco.
 privignus. *na. stiufchint.*
 praedium. *possessio. léhan.*
 pinso. *sas. cnítom.*
 praestigium. *incantatio magi-*
     ca. guggerla.
 propuncitorium. *stozisin.*
 panaceta. *reineuario***
 penus. *spichare.*
 purro. *piscis. stúro.*
 pectilimatica. *slifsten.*
 polipodium. *steinfarn.*
 propugnaculum. *brustveri.*
 Quisquila. *spru.*
 qualus. *spvolo.*
 Reumatica herba. *craniche-*
     snabel.
 rafanum. *merratich.*
 rastrum. *hòwa.*
 rastellum. *recho.*
 resina. *harz.*
 renunculus. *a renibus. id est*
     niero vel lendebrado.
 rete. *inde reticulum. id est*
     nezelin.***
 reditus. *id est reversio. vel*
- * lies prunus.
 ** das u in der handschrift
 aus correctur.
 *** das z aus correctur, wie es
 scheint aus s, netzelin kann nicht
 gelesen werden.

fructus de vineis vel de se-	scurro. qui alium victus gra-
getibus. id est <i>nuz.</i>	tia sequitur. id est <i>na-</i>
<i>regius. gelesōth.</i>	<i>schere.</i>
repurium. regurgatio. id est	sumen. pinguedo in mamilla
<i>véim.</i>	<i>scophae. spunruns.</i>
recinium. acus vel <i>spenula.</i>	scuria. ubi manipuli vel fe-
runcina. ferramentum archi-	rum reponitur. <i>scura.</i>
tectorum. id est <i>nvil.</i>	scutica vel scotica. flagellum.
rubigo. <i>rost.</i>	<i>gesila.</i>
rumex. <i>ruf.</i>	spata. <i>swert.</i>
raucus. hinc raucedo. <i>heisi.</i>	spatarius. <i>swertdragō.</i>
radium. <i>râia.</i>	sparus. <i>spér.</i>
riscus. <i>holder.</i>	spartus. canis velox. <i>wint.</i>
runex. <i>brama.</i>	spartus. herba. <i>scafthöwe.</i>
retorta. <i>wit.</i>	spacus. <i>drát.</i>
Stigma. signum in corpore. id	statéra. <i>waga.</i>
est <i>lichmal.</i>	strucio. avis. <i>strúz.</i>
struma. <i>cropf.</i>	stips. tis. <i>stam.</i>
salsago. <i>sulza.</i>	salinum. <i>salzfaz.</i>
sartor. <i>natáre.</i>	salinae. <i>salzgöben.</i>
sandix. <i>wéip.</i>	supara. <i>lésa.</i>
sandiceus. <i>weidiner.</i>	scalprum. <i>scrotísen.</i>
sanguinarius arbor <i>hartrugil-</i>	scalpellum. <i>scripmezer.</i>
<i>boum.</i>	scatère. <i>wallen.</i>
sambucus. <i>holder.</i>	sarectum. <i>saher.</i>
sabona. <i>seiffia.</i>	smigma. <i>seiffa.</i>
salsitia. satrucia. <i>wrst.</i>	stagnea. <i>strála.</i>
saliunca. <i>rietgras.</i>	subtellus. <i>barbo.</i>
sellarius. <i>satelros.</i>	sortulus. <i>zvic.</i>
siligo. <i>roggó.</i>	solsequia. <i>sunnewirbel.</i>
sitacium. <i>hásip.</i>	Terebellum. <i>nágeber.</i>
sorex. <i>grozmus.</i>	tramaracia. <i>mazaldara.</i>
stellio. anguis venenosus la-	thorax. militare munimentum.
certae similis. tergo depi-	<i>lorica. brunia.</i>
ctus lucentibus guttis. in	trifolium. <i>clé.</i>
modum stellarum. id est	traha. species vehiculi. <i>sliddo.</i>
<i>mól.</i>	tribulus. <i>hiffa.</i>
subtémen. <i>wével.</i>	trulla. ferrum ad murum.
susurro. <i>runare.</i>	<i>chélla.</i>

toreuma. <i>scafraida.</i>	ulula. a planctu. <i>wla.</i>
tignus. <i>sparro.</i>	umbo. media pars scuti. vel ora clypei. id est <i>rant.</i>
tumba. <i>cɔffa.</i>	umbraculum. <i>hütta</i> vel <i>löba.</i>
tina. <i>zuber.</i>	volema. species pomii. id est <i>winegista.</i>
temo. <i>diessela.</i>	uredo. <i>derrina.</i>
Vallum. munitio. subsidium. <i>grábo.</i>	variola. <i>méisa.</i>
violentia. <i>nôtnuft.</i>	viscus. <i>mistil.</i>
ventriculus. umbilicus. <i>na-</i> <i>belo.</i>	uncinus. <i>crafo.</i>
vespres. spinosa herba. <i>brama.</i>	vicetula. avis. <i>snepfa.</i>
vernaculus. diminut(ivum). <i>knéth.</i>	verruca. <i>warza.</i>
vesica. <i>blatra.</i>	usia. vermis porci. <i>súinislus.</i>
vespertilio. <i>fledermus.</i>	veredarius. <i>bodo.</i>
vespa. <i>wefsa.</i>	Xrista. <i>kamp.</i>
uligo. sordes limi vel aquae. <i>halawa.</i>	Zizania. <i>vncröt.</i>

ZUR ZEITSCHRIFT 5, 238. 239.

Bei übertragung der stelle Matth. 5, 22 qui autem fratri suo dixerit racha in der predigt auf domin. vi post pentecost. liest meine handschrift bl. 59^b ganz deutlich und von der hand von welcher die meisten predigten geschrieben sind betogen, so dass das o nicht in der linie selbst, sondern über das t geschrieben ist. früher nun, wo ich mit der schreibweise der handschrift und ihren abbreviaturen noch weniger vertraut war, las ich dieses wort für betogen und gab es so in meinem Vaterländischen aus den gebieten der literatur der kunst und des lebens (Rastatt 1842) s. 316 und in den daraus besonders abgedruckten Sprachdenkmalen s. 90. als ich später mit der handschrift vertrauter geworden bl. 67^a auf das wort gesprochen stieß und dasselbe von sechs malen hintereinander nur das zweite mal (wan assur ist als vil gesprochen als ain walt) ganz ausgeschrieben gesprochen vorfand, die fünf übrigen male aber gesprochen, das o über das p geschrieben, da hielt ich mich